

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

Postbus 310
3700 AH ZEIST
030 – 231 47 97
Bezoekadres: Boulevard 12, Zeist
email: bureau@knnv.nl
www.knnv.nl

Aangetekend verstuurd

Aan de Staatssecretaris
Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
De heer dr. H. Bleker
Postbus 20401
2500 EA Den Haag

Betreft: ontwerp-Natuurwet
Zeist, 8 november 2011

Geachte heer Bleker,

De Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) is een van de oudste natuurverenigingen van Nederland. Onze oorspronkelijke doelen: natuurstudie, natuurbeleving en natuurbescherming zijn nog altijd actueel. Onze vereniging bestaat uit 50 afdelingen (circa 9000 leden) met een Landelijk Bestuur. Onze leden verrichten als vrijwilligers met kennis van zaken o.m. inventarisaties van dieren en planten en leveren gegevens aan de Gegevens Autoriteit Natuur. Op deze wijze draagt onze vereniging al jaren bij aan de natuurbescherming. Tegen deze achtergrond richten wij ons tot U met een commentaar op de thans in ontwikkeling zijnde nieuwe Natuurwet.

De nieuwe Natuurwet beoogt het bundelen en stroomlijnen van een aantal eerdere wettelijke regelingen, t.w. de Boswet van 1961, de Natuurbeschermingswet van 1998 en de Flora en fauna Wet van 2002, alsmede een betere afstemming hiervan op Europese regelgeving, zoals de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en andere verplichtingen voortvloeiend uit internationale verdragen, zoals Ramsar, Bern, Bonn en CITES. Doel is te komen tot vereenvoudiging en afstemming. Wij juichten dit streven toe maar gaan er uiteraard wel van uit dat dit niet in mindering zal komen op de inspanningsverplichting van de rijksoverheid op het gebied van de natuur- en landschapsbescherming.

Allereerst constateren wij dat deze ontwerp-Natuurwet een aantal regels stelt die wij positief beoordelen.

Zo zien wij dat artikel 3.27 duidelijk een wettelijke grondslag verschaft om mensen die hun dieren (bijvoorbeeld honden) aanmoedigen te jagen op in de natuur voorkomende dieren strafbaar te stellen. Ook wordt door artikel 3.28 –bijzondere weersomstandigheden uitgezonderd- in het algemeen bijvoeren van dieren in de natuur verboden, hetgeen jarenlang gewoonte was bij de jacht. Voorts wordt duidelijk stelling genomen tegen het uitzetten van exotische dier- en plantensoorten die een bedreiging kunnen vormen voor inheemse soorten en ecosystemen in artikelen 3.29 en 3.30. Verder wordt het vangen en doden van walvissen uitdrukkelijk verboden.

Het vangen en doden van vogels, het wegnemen, beschadigen of vernielen van nesten en eieren van vogels en het verstoren van leefgebieden van vogels, met name tijdens de

broedperiode (art. 3.1.) is eveneens verboden. Wel vragen wij ons af hoe het verbod op het rapen en onder zich hebben van eieren zich verhoudt tot de culturele traditie van het rapen van Kievitseieren in Friesland, iets waarvoor zelfs de Europese Commissie tot dusverre een uitzondering maakte. Overigens hebben we er bezwaar tegen dat het verstoren van vogels –zelfs in het broedseizoen- kennelijk wél toegestaan is zolang dit niet van ‘wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort’ (art. 3.1.4).

In artikel 3.2. wordt verboden vogels –met uitzondering van de bejaagbare soorten- dood of levend te vervoeren, te verkopen of te verhandelen.

Krachtens artikel 3.5 is het ook verboden dieren en planten die beschermd worden op grond van de Habitatrichtlijn aan de natuur te onttrekken, te vangen, doden, vervoeren, ruilen, verhandelen en verkopen.

In artikel 8.1 wordt de Provinciale overheid een zorgplicht opgelegd voor de instandhouding van de natuurlijke habitats van onze inheemse flora en fauna, met bijzondere aandacht voor soorten die onder de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn vallen, alsmede regelmatig voorkomende trekvogelsoorten.

In artikel 8.5 wordt het Planbureau voor het Leefmilieu (Natuur en Milieu Planbureau) opgedragen eens in de 4 jaar te voorzien in een wetenschappelijke rapportage inzake de toestand van natuur, bos en landschap in ons land.

Bovendien wordt in artikel 8.3 vastgelegd dat de Minister van ELI en de Minister van I&M een *nationaal natuurbeleidsplan* vaststellen waarin het beleid ten aanzien van de natuurbescherming en het behoud van de natuur- en landschapswaarden uiteengezet zal worden. Tevens is er in artikel 8.4 sprake van het opstellen van een *structuurvisie natuur en landschap* die inzicht moet verschaffen in de ruimtelijke aspecten van het rijksbeleid aangaande natuur en landschap. Gesteld wordt dat deze beleidsnota’s worden afgestemd met het ruimtelijk-, water- en milieubeleid.

Bovenstaande regelingen getroffen in deze ontwerp-Natuurwet beoordelen wij als positief, zij het dat wij wat dat *nationaal natuurbeleidsplan* en die *structuurvisie natuur en landschap* betreft er van uitgaan dat het Kabinet in dit verband niet kan volstaan met de *te mager uitgevallen ‘groene paragraaf’* in de onlangs in de inspraak gebrachte *Structuurvisie Infrastructuur en Milieu*. Onze Vereniging heeft een zienswijze ingediend op die beleidsnota bij brief d.d. 11 september 2011.

Eigenlijk vinden wij het nogal symbolisch dat de beoogde opvolger van o.m. de *Natuurbeschermingswet* alleen tot *Natuurwet* gedoopt is. Bescherming is er als het ware uitgehaald. In de Memorie van toelichting (MvT) is in de inleiding namelijk al aangegeven dat het Kabinet wat de natuurbescherming betreft de rijksbemoeienis beperkt tot verplichtingen die voortvloeien uit *internationale* regelgeving en verdragen.

Wij ervaren dit als een uiterst minimalistische benadering van onze nationale zorgplicht voor natuur en landschapswaarden. Er wordt expliciet gesteld dat regels die niet onmiddellijk voortvloeien uit internationale verplichtingen worden geschrapt. Wij zouden dit willen typeren als een bijzondere vorm van ‘nee, tenzij’- benadering: het Kabinet doet alleen aan natuurbescherming als het daartoe door externe krachtenvelden wordt verplicht! Dit gaat geheel voorbij aan waardering voor onze *nationale* natuur- en landschapswaarden. Het moge duidelijk zijn dat wij dit –gezien de waarden die op het spel staan- volstrekt *ontoereikend* vinden.

Gevolgen van deze beleidskeuze zijn immers onder meer:

- Meer dan 60 natuurgebieden verliezen hun beschermde status. Zo worden de in de loop der tijd in het nationale natuurbeleid ontwikkelde gebiedscategorieën ‘beschermde natuurgebied’, ‘beschermde landschapsgezicht’ en ‘beschermde leefomgeving’ vervallen verklaard! De KNNV *betreurt dit* zeer, niet in de laatste plaats omdat dit

geen recht doet aan de eigenstandige en unieke geschiedenis van de natuurbescherming in ons land (Thijssen, Heimans, Heinsius e.a.).

- *Onder de Flora- en faunawet was een groot aantal dier- en plantensoorten beschermd: vrijwel alle inheemse vogels, zoogdieren, amfibieën en reptielen, insecten en zeldzame planten. In de nieuwe Natuurwet geldt bescherming alleen nog voor die soorten waarvoor op grond van die Europese regels ook een strikte bescherming geldt. Voor bijna 150 soorten vervalt nu de bescherming en blijft alleen de zogenaamde ‘zorgplicht’ over, omdat het wetsontwerp zich slechts beperkt tot de bij de Habitat- en Vogelrichtlijn behorende lijst met te beschermen soorten. Een grote groep dieren wordt nu alleen beschermd door een betrekkelijk vaag gedefinieerde zorgplicht en een verbod op opzettelijk doden. Bedoelde lijst is echter alleen opgesteld voor zoogdieren, amfibieën en reptielen. Bedreigde insecten, bijvoorbeeld vele soorten vlinders, zijn bij deze minimalistische benadering van het natuurbeleid dus niet langer meer beschermd! Dat is gelet op het feit dat het hier wel degelijk om zeldzame, kwetsbare en bedreigde dieren gaat wat de KNNV betreft onaanvaardbaar. De bij dit wetsontwerp behorende lijsten van te beschermen dieren én planten dienen wat ons betreft in overeenstemming gebracht te worden met de op de Rode Lijst voorkomende soorten.*

- Waar geen sprake is van strikte bescherming op grond van internationale verplichtingen blijft het in dit wetsontwerp onduidelijk of het leefgebied van (andere) zeldzame en kwetsbare soorten wel afdoende beschermd zal worden. Voor veel diersoorten is dit echter wezenlijk. Bijvoorbeeld voor veel dagvlinders, amfibieën en reptielen, maar ook zoogdieren als de boomarter, de waterspitsmuis en de zeehond. De KNNV is van mening dat de leefomgeving van (zeldzame) dieren en planten adequate bescherming verdient.

De KNNV dringt er dus op aan het wetsontwerp in de bovenaangegeven zin aan te passen.

Graag willen we hier nog ingaan op een ander kernpunt dat telkens terugkeert in met name de MvT. In de inleiding wordt gesteld dat het natuurbeleid ‘niet altijd meer aansluiting’ vond bij de samenleving en zich ‘te veel *alleen op de ecologische kant*’ werd gericht. Er wordt in dit verband verwezen naar grote bouwprojecten die geen doorgang konden vinden vanwege te beschermen soorten en van ‘*technocratische hindermacht*’ (blz. 7). Even verderop wordt gesteld dat er wel ‘ruimte moet zijn voor ondernemerschap’ (blz. 8). Voorts stelt de MvT: ‘Onnodige belemmeringen die ondernemers en burgers in de praktijk ondervinden als gevolg van de huidige soortenbescherming moeten worden weggenomen’ (blz. 94). Er dient –aldus de MvT– ‘meer ruimte te komen voor bedrijven en infrastructuur’ en daartoe dient de ‘*rek en ruimte* binnen de EU-bepalingen optimaal te worden benut’ (blz. 9). Gewezen wordt op het voorbeeld van de zogeheten ‘programmatische aanpak van de stikstofproblematiek’ van landbouwbedrijven nabij de EHS. Betoogd wordt dat deze aanpak ook voor andere economische activiteiten waarbij de externe werking problemen voor Natura 2000 gebieden veroorzaakt, toegepast zou mogen worden (MvT blz. 11 en 57). Buiten beschouwing wordt gelaten dat de Europese Commissie inzake het verminderen van de stikstofbelasting door de landbouw nog steeds van mening verschilt met de Nederlandse overheid. Betere voorbereiding van projecten/ingrepen is volgens de MvT ook mogelijk mede dankzij de gegevens in beheer bij de GAN. Voorts wordt gesuggereerd dat er mogelijk projecten en ingrepen zijn aan te wijzen waarbij ‘op voorhand significante effecten uitgesloten zijn’ (blz. 11). Een passende beoordeling van mogelijke significante effecten hoeft echter niet langer gekoppeld te worden aan een volledige milieu effect rapportage (MER) (blz. 14). Het is maar de vraag hoe zich dit verhoudt tot het feit dat in de Europese regelgeving inzake het natuurbeleid het voorzorgprincipe centraal staat!

Waar dus in de inleidende teksten van het wetsontwerp als zodanig de nadruk wordt gelegd op de noodzaak tot afstemming van internationale en nationale regelgeving, de noodzaak tot ‘zwaluwstaarten’, stroomlijnen en bundelen, wordt echter in de Memorie van Toelichting aan de vermindering van de *regeldruk* een zwaarwegend belang toegekend. Kennelijk is dat doorslaggevend om ruim baan te kunnen geven aan economische activiteiten - naast of zelfs in de Natura 2000 gebieden (als herijkte EHS)-.

De geest die hieruit spreekt doet vermoeden dat het Kabinet met betrekking tot de natuur beweegt van *beschermen naar benutten!*

Daarbij is echter een fundamentele kanttekening te plaatsen, die wij ook in de door ons op de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte ingediende zienswijze al aangaven. Net als deze stukken zet ook die beleidsnota in op de *klassieke groei-economie*. Wij schreven daarover het volgende: ‘Daarbij dient de kritische kanttekening geplaatst te worden dat de drager van de economie de natuurlijke rijkdom is: natuurlijke hulpbronnen zoals natuurkrachten als energiedragers, de variatie aan bodems en waterlopen, planten en dieren: de biodiversiteit. Gelet op de onderling samenhangende crisissituaties die dé uitdaging vormen voor onze generatie en deze eeuw (de klimaatcrisis, de energiecrisis, de biodiversiteitscrisis, de voedselcrisis en de economische crisis) zou verwacht mogen worden dat er voor gekozen wordt de economie fundamenteel te herijken en om te buigen door middel van selectieve groei naar een ‘groene’ economie.’

De invloed van de Wild Beheers of Fauna Beheers Eenheden (WBE en FBE) wordt versterkt. Het wordt een positieve rol toebedacht bij fauna- en populatiebeheer alsmede schadebestrijding. In dat verband kunnen we ons niet aan de indruk onttrekken dat de rijksoverheid door deze maatregelen ook hoopt te besparen op uitgaven inzake schade door wild. Opgemerkt moet overigens worden dat afschot lang niet altijd de meest effectieve wijze van schadebestrijding vormt.

Het aantal bejaagbare vogelsoorten wordt in de ontwerp-Natuurwet uitgebreid met grauwe gans, kolgans en smient. Dit zijn echter wel trekvogelsoorten die in de Europese regelgeving aangeduid worden als ‘gemeenschappelijk erfgoed’. Een groot deel van de Europese populatie van deze vogelsoorten broedt of overwintert hier, zodat Nederland hiervoor een internationale verantwoordelijkheid heeft. Aan de bejaagbare soorten wordt ook het wilde zwijn toegevoegd, hoewel dit slechts op twee plaatsen in de EHS, dat wil zeggen in twee Natura 2000-gebieden voorkomt. En dat vestigt vervolgens de aandacht op het feit dat op grond van deze nieuwe Natuurwet jacht ook in Natura 2000-gebieden zal worden toegestaan, een gang van zaken waarvoor Nederland in de afgelopen jaren o.m. Frankrijk bekritiseerde! Het spreekt voor zich dat de KNNV zich *tegen* het openen van de mogelijkheid tot jagen in de Natura 2000-gebieden verklaart.

Verstoring van vogels –zelfs in het broedseizoen- is kennelijk niet langer strafbaar als de instandhouding van die vogelsoort niet in gevaar komt (MvT, blz. 11). Dit baart ons zorgen, vooral wat betreft zeldzame en bedreigde soorten. Vooral roofvogels zouden zodoende weer in de gevarenzone terecht kunnen komen!

Recent werd in jagerskringen openlijk geopperd dat ter bescherming van het wild er in de naaste toekomst weer mogelijkheden zouden zijn om tot dusverre beschermde roofvogels zoals de havik weer te mogen ‘bestrijden’. Wij vinden dit een teken aan de wand.

Wij zijn het dan ook niet eens met de in dit wetsontwerp op dit punt ingezette koers.

In de MvT wordt ook aangegeven dat de regels rond prepareren van exemplaren van beschermde diersoorten ‘nationaal ingegeven’ zijn en daarom worden afgeschaft (blz. 121).

Dit onder verwijzing naar artikel 3 dat het opzettelijk doden, vangen, vervoeren en verhandelen van inheemse diersoorten uitdrukkelijk verbiedt, waardoor die regels niet meer nodig zouden zijn. Wij zijn het hier *niet mee eens*. De huidige regelgeving verplicht de vinder van dode exemplaren van (zeldzame) inheemse diersoorten, zoals roofvogels, om deze naar een politiebureau te brengen. Dit biedt de politie de gelegenheid vast te stellen of deze dieren

moedwillig en opzettelijk gedood zijn in plaats van bijvoorbeeld omgekomen door aanrijding. Indien er geen sprake is van opzettelijk doden geeft de politie een verklaring af waarmee men dat dier door een erkende preparateur kan laten opzetten. Dit bouwt juist een extra garantie in ter handhaving van artikel 3. Wij achten het dan ook niet logisch om deze procedure onder verwijzing naar artikel 3 af te schaffen. Bovendien vinden wij het van weinig respect getuigen voor de beroepsgroep van erkende preparateurs om met één pennenstreek het preparateurexamen op deze wankelende gronden af te schaffen.

Ook de positie van de bescherming van landschapswaarden in dit wetsontwerp vraagt nog bijzondere aandacht. Nederland wordt gekenmerkt door een reeks waardevolle landschappen die in de loop der eeuwen door de wisselwerking tussen mens en natuur ontstaan zijn. In dit verband heeft Nederland in de afgelopen eeuw een eigen traditie opgebouwd in de omgang met het landschap die internationale waardering heeft gekregen. Landschapsbouw, landschapsarchitectuur en landschapsbeheer werden in Nederland niet alleen in een vroegtijdig stadium, maar ook op een uiterst zorgvuldige manier ontwikkeld. Waardevolle cultuurlandschappen kregen zodoende de aandacht die ze verdienen om de landschappelijke diversiteit van ons land blijvend te waarborgen. Er werd geïnvesteerd in die landschappen en daarmee in waarden als ruimte, schaal, stilte, rust, kenmerkendheid en de 'eigenheid van de plek'.

Wanneer de actieve inzet op de instandhouding van deze waardevolle cultuurlandschappen nu door het Kabinet losgelaten wordt komt dit feitelijk neer op kapitaalvernietiging van de jarenlange investeringen door de rijksoverheid. Zo stonden sommige stimuleringsmaatregelen voor landbouw en milieu in waardevolle cultuurlandschappen (WCL-gebieden) zelfs model voor de latere ontwikkeling van geïntegreerd gebiedsgericht beleid door LNV, VROM en V&W in de vorm van het in het onderhavige wetsontwerp genoemde Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Wij vinden het dus belangrijk dat de rijksoverheid beleids- en financiële ruimte beschikbaar blijft stellen voor landschapsbescherming en -ontwikkeling.

Overigens willen wij inzake onze traditie van zorgvuldige omgang met landschapswaarden hier ook nog de aandacht vestigen op de uitzonderingspositie die Rijkswaterstaat al jaren werd toegekend ten aanzien van de Boswet. Op grond van een samenwerkingsovereenkomst met het Ministerie van LNV kreeg RWS vrijstelling van de kapmeldingsplicht voor grote infrastructurele projecten op voorwaarde dat er diverse alternatieve ontwerpen getoetst zouden worden in een MER én dat alle varianten voorzien zouden worden van een zorgvuldig landschappelijk inpassingsplan. Zodoende is langs vele rijkswegen en -kanalen in de loop der jaren de nodige zorg besteed aan de landschappelijke kwaliteit én de ecologische verbindingzones. In het gedeelte dat uit de vroegere Boswet in deze nieuwe wet overgenomen is wordt een artikel over de voortzetting van dit beleid node gemist. Wij gaan er overigens in dit verband van uit dat ook de zorg die besteed werd aan het opstellen van landschapsplannen in het kader van landinrichtingsprojecten ook in de toekomst voortgezet zal worden.

Het voorliggende wetsontwerp dreigt te breken met onze bijzondere Nederlandse traditie zorgvuldig om te gaan met het landschap in het algemeen en waardevolle landschappen in het bijzonder. De KNNV dringt er daarom op aan dit bij de verdere verfijning van het wetsontwerp te *heroverwegen*.

Wat betreft de uit de Boswet in dit wetsontwerp overgenomen bepalingen vragen wij ons af waarom herplant pas na vijf jaar (was drie jaar in de Boswet) verplicht is (art. 4.3). Wat is de reden voor het oprekken van deze termijn? Bovendien zijn bij 'activiteiten van groot maatschappelijk belang' via een a.m.v.b. kennelijk ontheffingen mogelijk (art. 4.4.d). Dus bij grote infrastructurele projecten of stadsuitbreiding e.d. dient bos als levensgemeenschap gewoon te wijken? Deze generieke maatregel is wat ons betreft te ruim: er dienen betere

waarborgen ingebouwd te worden. Zie onze eerdere opmerkingen over de bijzondere procedure te volgen bij grote ingrepen door RWS.

Nog een aantal opmerkingen over de administratieve en bestuurlijke bepalingen. Ons is opgevallen dat bij een besluit tot aanwijzing van beschermde gebieden en bij het opstellen van een beheerplan voor dergelijke gebieden de Wet Algemeen Bestuursrecht –en dus openbare voorbereiding met de gebruikelijk inspraakprocedures- aan de orde zal zijn, maar dat dit bij latere wijzigingsbesluiten niet het geval zal zijn (MvT, blz. 54). Dit zou er – ter vergelijking- op neerkomen dat een gemeente wel het eerste bestemmingsplan ter inzage legt en in inspraak brengt, maar niet de latere wijzigingsbesluiten! Dit achten wij dus *niet aanvaardbaar*, ook op dit punt behoeft het wetsontwerp bijstelling.

Tenslotte nog een laatste kanttekening bij de op blz. 41 van de MvT uit het Regeerakkoord aangehaalde inzet dat de financiering van het beheer van beschermde natuurgebieden in de toekomst gedekt zou moeten worden uit ‘autonome provinciale middelen’. Voorlopig is het blijkbaar de bedoeling dat de middelen die Staatsbosbeheer tot dusverre hiervoor beschikbaar had daartoe gedecentraliseerd worden, naar analogie van de inrichtingsgelden via het ILG (blz. 48).

In het verlengde van eerder hierboven gemaakte kritische kanttekeningen doet dit het vermoeden rijzen dat *de rijksoverheid niet alleen de bescherming van de natuur, maar zelfs de bekostiging daarvan niet meer als een rijkstaak ziet*. Bovendien zegt de MvT: de rijksoverheid wil een ‘nuchtere en realistische aanpak: haalbaar én betaalbaar (blz. 9). Mogelijk ziet de rijksoverheid dus zelfs kansen om van deze decentralisatieoperatie tegelijkertijd een taakstellende bezuinigingsoperatie te maken. Eén en ander zou dus ten koste gaan van de natuur in ons land.

Net zo goed als trekvogels in internationaal verband als gemeenschappelijk erfgoed worden gezien, zijn voor ons de natuur- en landschapswaarden, de inheemse flora en fauna een *nationaal erfgoed waarvoor juist de rijksoverheid een zorgplicht heeft!*

Concluderend stellen wij vast dat dit wetsontwerp op een aantal cruciale punten *ernstig te kort schiet* om onze inheemse flora en fauna, natuurgebieden en waardevolle cultuurlandschappen duurzaam te kunnen beschermen en te beheren.

Wij gaan er van uit dat –evenals dat bij andere bestuurlijke procedures rond beleids- en planvorming het geval is- wij een reactie Uwerzijds krijgen waarin puntsgewijs aangegeven wordt of en op welke wijze ons commentaar in een aangepaste versie van de voorliggende ontwerp-Natuurwet verwerkt zal worden.

Namens de KNNV,

Hoogachtend,

Kai Waterreus
Voorzitter

Kees Nieuwerth
Vice-voorzitter